

Meer dan een bingo- zaaltje

Nu gemeenten de geldkraan dichtdraaien en burgers meer zelf oppakken in de wijk, komen buurthuizen steeds vaker in beheer van bewoners. Welke randvoorwaarden zijn er om dat zelf-beheer goed te laten functioneren? En welke rol is daarbij weggelegd voor professionals?

‘Bestuurders zien graag dat burgers zelf in staat zijn hun buurthuis te beheren’, zegt Astrid Huygen, onderzoekster bij het Verwey-Jonker Instituut. ‘In dorpen en in wijken met genoeg draagkrachtige burgers lukt dat ook goed. Maar in kwetsbare wijken kunnen burgers dat niet op eigen kracht. Daar sluiten nu veel buurthuizen, omdat er niet genoeg bezoekers komen. Terwijl een buurthuis juist in zo’n wijk een belangrijke functie kan hebben.’

Huygen doet vier jaar lang onderzoek naar ‘buurthuizen nieuwe stijl’. Dit jaar publiceerde ze haar eerste tussen-rapportage ‘Met vereende krachten’. Voor haar onderzoek richtte Huygen haar blik een jaar lang op buurthuis De Nieuwe Jutter in de Utrechtse Rivierenwijk, een wijk met verschillende cultuurgroepen en sociale problematieken. ‘Een interessant voorbeeld van een succesvol buurthuis in zelfbeheer in een kwetsbare wijk’, vertelt Huygen. Sinds drie jaar is het buurthuis in beheer van bewoners en steeg het aantal regelmatige gebruikers van 300 naar 800. Vrijwilligers regelen er alles zelf, van het beheer tot de activiteiten die ze er organiseren. Bestuur, gemeente en woningcorporatie faciliteren, maar bemoeien zich niet met de dagelijkse gang van zaken. Huygen: ‘Deze organisatiestructuur is vanuit de praktijk ontstaan en niet van bovenaf opgelegd. Dat is fundamenteel voor de bloei die dit buurthuis nu doormaakt. Door mensen zeggenschap te geven over wat er met hun buurthuis gebeurt, raken ze meer betrokken.’

Aanwezig zijn

Iedereen in de Nieuwe Jutter werkt met een open agenda: geen vooropgezet plan, geen doelstellingen. 'Dat is een breuk met het projectmatige werken zoals we dat in Nederland gewend zijn', zegt Huygen. 'Hier bepaalt de dagelijkse praktijk hoe en waaraan er wordt gewerkt. Mensen – en hun ontwikkelingsproces – staan centraal.'

Maar om dat alles in goede banen te leiden, is wel ondersteuning van een professional nodig, constateert Huygen. 'Niet iemand die van alles organiseert en mensen aanspoort, maar iemand die ruimte schept en ondersteunt.' In De Nieuwe Jutter vervult buurtpastor Titus Schlatmann die rol. Huygen: 'Hij zorgt voor de verbinding tussen mensen door aandacht te schenken en aanwezig te zijn. Te observeren zonder te oordelen. Bewoners kunnen bij hem terecht als er iets is. Hij is een soort noodknop. Dat biedt vertrouwen en is nodig voor de continuïteit.'

Deze werkwijze staat ook wel bekend als de presentiemethode. Voor pastor Schlatmann valt die samen met zijn religieuze grondhouding. Schlatmann: 'Pastoraal werk gaat over 'bedding bieden'. Mensen tot steun zijn. Maar ik denk dat een andere sociaal werker deze geestelijke zorg ook kan bieden. Het vraagt alleen wel om reflectie op je eigen functioneren. Kun je een probleem bij de mensen laten en hen in die spanning nabij zijn? Ik ben hier niet de big boss, ik bepaal niet wat er gebeurt. Mijn coaching bestaat uit informele gesprekjes in de wandelgangen. En natuurlijk suggereer ik wel eens wat, maar altijd uitgaand van de mensen. Ik ga mee in hun tempo en sfeer.'

Aansluiting zoeken

Door de gebruikers ervan centraal te stellen, krijgt een buurthuis volgens Huygen zijn oorspronkelijke functie terug: een laagdrempelige ontmoetingsplek waar bewoners hun eigen activiteiten organiseren. Huygen: 'Bestuurders hebben het vaak over gemotiveerde, initiatiefrijke burgers die je nodig hebt om een buurthuis te doen slagen. Dan denk ik:

hoezo heb je die nodig? Het gaat erom dat professionals een plek creëren waar mensen zich uitgenodigd voelen en op hun gemak zijn. Daarvoor moet je aansluiting zoeken bij hun leefwereld. Het is een subtiele verschuiving van 'moeten' naar 'willen'. Bij De Nieuwe Jutter zien we dat er heel veel mensen zijn die dan komen en iets bijdragen.'

'Mensen zijn nooit alleen maar kwetsbaar', zegt Schlatmann. 'Iedereen die hier komt, heeft potentie om iets bij te dragen. Dat kan van alles zijn: kassa, bardienst, openen en sluiten, koken. Vrijwilligers ontlenen er kracht aan als ze iets kunnen betekenen. Je moet mensen uitdagen in hun ontwikkeling, en dat doe je niet door het initiatief over te nemen. Sommige bewoners hebben misschien geen hoge maatschappelijke positie, maar bouwen hier wel een mooie vrijwilligerscarrière op. Ze vinden een zinvolle dagbesteding. Een buurthuis is veel meer dan een biljartruimte of een bingozaaltje. Het bevordert de kwaliteit van leven. Mensen zijn gelukkiger en tevredener – en daar gaat het om.'

De komende jaren wil Huygen ook andere buurthuizen in zelfbeheer bestuderen. Daarbij zal ze zich richten op stedelijke gebieden en kwetsbare wijken. Huygen: 'Ik ben ervan overtuigd dat wat er in De Nieuwe Jutter gebeurt bijzonder is, en dat door de presentiemethode mensen tot bloei komen. Het is opvallend dat juist die elementen – vertrouwen bieden, aandachtig zijn, niet oordelen – niet voorkomen in het competentiemodel van de opbouwwerker. Nu we steeds meer van mensen verwachten dat ze zelfredzaam zijn en zelf verantwoordelijkheid dragen, is het belangrijk om te onderzoeken hoe sociaal werkers daarin kunnen ondersteunen.' Schlatmann vult aan: 'Die professionals moeten zelf minder ruimte innemen en meer ruimte bieden aan de mensen om wie het gaat. Dat vergt een andere attitude.'

De Nieuwe Jutter

Sinds 2008 staat De Nieuwe Jutter onder zelfbeheer van bewoners. Het nu levendige buurthuis kreeg daardoor een prominente rol in de Utrechtse Rivierenwijk. Verschillende groepen mensen met uiteenlopende achtergronden maken gebruik van het pand, waaronder Stichting Tamount, het Inloophuis Utrecht en de Stichting Beschermende Woonvormen Utrecht. Daarnaast zijn er tal van gym-, dart-, en biljartclubjes, dans- en yogaklasjes, computerlessen, bijeenkomsten van Turkse vrouwen en eetcafés. Bewoners bedenken én organiseren zelf al deze activiteiten. Zo'n 40 vrijwilligers zijn actief, van wie er

een tiental samen de beheergroep vormt. Die beslist over praktische zaken als openingstijden, kassa, planning en toezicht. Het bestuur, eveneens vrijwillig, is voornamelijk op de achtergrond aanwezig. Het regelt de zakelijke contacten met gemeente en woningcorporatie. De Nieuwe Jutter ontvangt subsidie van onder meer de gemeente Utrecht. Daarnaast probeert het buurthuis meer zelfvoorzienend te zijn door zaalverhuur en het aanbieden van flexplekken aan zzp'ers.